

Рівненський інститут слов'янознавства
Київського славістичного університету

Кафедра теорії та практики перекладу романо-германських мов

014-019

ГРАМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ
(французька мова)

Програма та методичні рекомендації для студентів спеціальності
7.030507 – Переклад (французька мова)

Рівне - 2002

Рівненський інститут слов'янознавства
Київського славістичного університету

Кафедра теорії та практики перекладу романо-германських мов

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор РІС КСУ

 проф. Р.М. Постоловський

“ 15 ” 09. _____ 2002 року

ГРАМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ
(французька мова)

Програма та методичні рекомендації для студентів спеціальності
7.030507 – Переклад (французька мова)

Рівне - 2002

Граматичні проблеми перекладу (французька мова). Програма та методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.030507 – Переклад (французька мова).

Укладач:

Доцент кафедри теорії та практики перекладу романо-германських мов Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету, канд. філол. наук *Тарасюк Н.Ю.*

Рецензенти:

Доктор філологічних наук, в.о. професора кафедри слов'янської філології Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету *Тищенко О.В.*

Викладач кафедри теорії та практики перекладу романських мов Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, канд. філол. наук *Андрієвська Е.М.*

ЗМІСТ

Вступ	с.4
Програма курсу “Граматичні проблеми перекладу (французька мова)”.....	с.6
Плани семінарських занять	с.10
Контрольні запитання	с.12
Тематика дипломних робіт	с.14
Рекомендована література	с.15

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу романо-германських мов, протокол № 1 від 30 серпня 2002 року.

Обговорено та затверджено на засіданні науково-методичної ради Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету, протокол № 1 від 15 вересня 2002 року.

© Тарасюк Н.Ю. Граматичні проблеми перекладу (французька мова). Програма та методичні рекомендації.

Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету, 2002 р.

ВСТУП.

Предметом курсу «Грамматичні проблеми перекладу (французька мова)» є імпліцитне зіставлення граматичних систем французької та української мов на мовних рівнях.

Мета курсу:

1. Познайти студентів з теоретичними та методичними проблемами теорії перекладу з французької мови на українську та навпаки в межах вивчення умов перетворення граматичних цінностей вихідної мови з метою забезпечення функціональної точності перекладу.
2. Розвинути та вдосконалити навички теоретичного осмислення різних форм перекладу з урахуванням досягнень сучасної лінгвістики.
3. Використовуючи мовний матеріал з творів авторів ХХ століття, зосередити увагу на вивченні лінгвістичних аспектів з метою пошуку еквівалентів у перекладі.
4. Сформувати та розвинути у студентів навички письмового та усного перекладу з французької мови на українську та навпаки на основі зіставлення граматичних систем французької та української мов.

Дана програма курсу “Грамматичні проблеми перекладу (французька мова)” розрахована на 30 академічних годин, з яких 16 годин лекційних та 14 семінарських.

Семінарські заняття мають на меті:

1. Перевірити розуміння студентами теоретичного матеріалу, поданого у лекційному курсі “Грамматичні проблеми перекладу (французька мова)”.
2. Розвинути у студентів навички реферування наукової літератури.
3. Навчити студентів орієнтуватись в основних світоглядних теоріях та концепціях в галузі теорії перекладу, сформувати у студентів навички аналізу проблем та процесів перекладу.
4. Розвивати у студентів навички та вміння пошуку та прийняття перекладацьких рішень на основі зіставного аналізу граматичних систем французької та української мов.
5. Навчити студентів культурі наукового мислення, ясно та логічно висловлювати свої думки як усно, так і письмово.
6. Сформувати у студентів навички самостійно опановувати нові знання, критично оцінювати набутий досвід з урахуванням останніх досягнень у галузі теорії перекладу.

Враховуючи великий обсяг питань, які складають основу даного теоретичного курсу, є рекомендованим опрацювання певного переліку тем в межах організації самостійної роботи студентів, що перевищує 30 аудиторних годин.

Формою самостійної студентської роботи є наукова студентська діяльність, яка знаходить вираження у написанні курсових та дипломних робіт у галузі теорії перекладу французької мови, в участі у студентських науково-практичних конференціях.

ВСТУП

Предмет вивчення курсу “Граматичні проблеми перекладу”. Зіставний аналіз граматичних систем французької та української мов як основний метод вивчення курсу. Рівнева теорія Е. Бенвеніста та вивчення моделей перекладу в межах функціонування одиниць різних рівнів. Рівні еквівалентності у перекладі. Прагматичний аспект висловлювання у перекладі. Взаємозв'язок лексики та граматики: лексичні, граматичні та стилістичні трансформації як засіб вираження граматики тексту.

Граматичні трансформації та причини їх існування у перекладі. Системна обумовленість граматичних трансформацій та їхні основні види: заміна, перестановка, додавання, опущення.

Граматичні категорії

Категорія роду

Категорія роду як фактор організації іменної синтагми. Значення категорії роду для визначення денотату-істоти, рід як еквівалент поняття статі.

Особливості перекладу категорії роду, вживаної у словотвірних та стилістичних цілях.

Категорія детермінації

Вираження категорії детермінації протиставленням означеного та неозначеного артиклів.

Категорія детермінації як обов'язкова граматична характеристика французького субстантива. Структурна функція французького артикля та особливості його перекладу на українську мову: вираження поняття “означеності/неозначеності” лексичними, морфологічними та синтаксичними засобами української мови.

Структурна функція присвійних детермінативів французької мови: вираження роду, числа, означеності іменників. Переклад французьких посесивів з урахуванням частотності їхнього вживання в українській мові.

Категорія часу

Особливості підсистем часів французької мови: локалізація дії у теперішньому, минулому, майбутньому планах; вираження одночасності, попередності та наступності відносно момента минулого, а також попередності відносно момента майбутнього. Переклад дієслівних форм абсолютних часів на українську мову на основі міжсистемних відношень на рівні слова (словоформи). Синтагматичні засоби перекладу українською мовою дієслівних форм, що виражають значення часової співвіднесеності у

французькій мові: інтерпретація теперішнього, минулого та наступного планів засобами контексту; використання відповідних трансформацій, часової трансформації.

Категорія способу

Роль способу в організації семантичної структури тексту. Кваліфікація реальної та ідеальної дії у французькій мові та засоби її перекладу на українську мову. Переклад відмінностей у сфері функціонування способів у французькій та українській мовах. Особливості перекладу відмінностей французької та української мов у обсязі смислової структури співвіднесених різномовних форм: переклад французького кондиціоналу умовним та наказовим способами. Переклад синонімічних форм різних способів у деяких вживаннях типу: “un homme qui puisse / pourrait le faire”.

Категорія виду

Категорія виду як дієслівна характеристика, залежна від контексту: переклад поєднання лексичних та граматичних засобів. Використання граматичних трансформацій з метою узгодження значення виду у відповідності до норм мови, на яку здійснюється переклад. Інтерпретація значення виду як результат контрасту між категоріальним значенням дієслова, закріпленим за флексією, та лексико-семантичною характеристикою граничних та неграничних дієслів. Переклад значення виду лексичними та граматичними засобами.

Категорія стану

Вираження значення категорії стану у французькій та українській мовах. Переклад категорії стану на рівні функціонування лексичних форм. Лексичні та граматичні трансформації при перекладі пасивних конструкцій французької мови на українську.

Граматичні зв'язки

Роль засобів граматичного зв'язку у побудові французького речення. Два основних типи синтаксичного зв'язку:

- 1) зв'язок між членами речення;
- 2) зв'язок між реченнями.

Структурні типи граматичного зв'язку членів речення: невиражений зв'язок; морфологічно виражений зв'язок; зв'язок, виражений службовим словом, поєднуючим два компоненти сполучення; зв'язок між двома словами, виражений повнозначним словом у напівслужбовій функції.

Зв'язок іменника з іменником. Вживання прийменників. Прийменники як основний засіб зв'язку двох іменників. Структурні еквіваленти перекладу зворотів з прийменником “de” на українську мову:

1) морфологічні засоби та службові слова (прикметники, іменники у родовому відмінку), прийменникові конструкції; 2) лексико-синтаксичні засоби (конструкції зі словами у напівслужбовій функції).

Зв'язок дієслова з іменником. Перехідна та неперехідна конструкції. Граматичні засоби вираження зв'язку дієслова та іменника та еквівалент перекладу його на українську мову. Перехідний та неперехідний фактор формування зв'язку у лексико-синтаксичній групі "дієслово-іменник".

Зв'язок двох дієслівних центрів. Сурядність та підрядність. Засоби перекладу на українську мову форм зв'язку для вираження відношень між двома словами, що позначають процеси. Особова форма дієслова як основний засіб вираження процесу. Інфінітив, дієприкметник, дієприслівник та віддієслівний іменник як додаткові засоби вираження процесу. Засоби перекладу складносурядних речень на українську мову. Відмінність та спільність синтаксичного суб'єкта.

Дієслово "etre" та його функціональні еквіваленти в українській мові. Дієслово "etre" як зв'язок суб'єкта з атрибутом, вираженим іменником чи прикметником. Дієслово "etre" як зв'язок суб'єкта з позначенням місця. Службові функції позиційних дієслів, типу "стояти, лежати, сидіти, висіти" та вживання їх у ролі функціональних еквівалентів дієслова "бути".

Дієслово "avoir" та його функціональні еквіваленти в українській мові. Морфологічні, семантичні та синтаксичні фактори розходження вживання дієслова "avoir" у французькій мові та дієслова "мати" в українській мові.

Семантика синтаксичних конструкцій

Синтаксична структура речення.

Члени речення та їх розташування у ланцюгу мови. Реалізація базової структури у французькій та українській мовах "підмет-присудок-додаток". Словопорядок французького речення як характерне вираження граматичної та змістової функції. Словопорядок українського речення як характерне вираження комунікативної та стилістичної функції. Адекватне відтворення функції порядку слів під час перекладу з французької мови на українську та навпаки.

Семантична структура речення.

Елементарна синтаксична структура "підмет-присудок-додаток" та семантичний рівень інтерпретації її у вигляді "формули" суб'єкт-предикат-об'єкт". Відмінності в реалізації синтаксичного підмета у французькій та українській мовах: обов'язковість формального вираження підмета у французькій мові; необов'язковість формального вираження підмета в українській мові. Засоби перекладу на українську мову безособового "on". Умови контексту та настанови автора вихідного тексту як фактор

оптимального добору відповідностей на семантичному рівні при перекладі синтаксичних структур.

Комунікативна структура речення.

Протиставлення “даного” та “нового” як важливий елемент висловлювання, що передає повідомлення. Відтворення комунікативної структури речення у перекладі. Виділення “нового” у французькій та українській мовах, адекватний добір засобів тема-рематичного поділу фрази з метою збереження еквівалентності між різномовними способами комунікативного поділу фрази.

Інфінітив.

Функціональні особливості інфінітива у французькій та українській мовах. Еквіваленти перекладу інфінітивних структур з французької мови на українську.

Плани семінарських занять

Тема 1. Предмет та методи вивчення курсу “граматичні проблеми перекладу”

1. Предмет вивчення курсу “Грамматичні проблеми перекладу”. Зіставний аналіз граматичних систем французької та української мов.
2. Рівнева теорія Е. Бенвеніста. Рівні еквівалентності у перекладі.
3. Взаємозв'язок лексики та граматики: лексичні, граматичні та стилістичні трансформації у перекладі.
4. Системна обумовленість граматичних трансформацій у перекладі.

Тема 2. Категорія роду, детермінації.

1. Грамматичне значення категорії роду та особливості перекладу її з французької мови на українську.
2. Еквіваленти перекладу категорії роду, використаної у словотвірних та стилістичних цілях.
3. Засоби вираження категорії детермінації у французькій мові та пошук еквівалентів перекладу її на українську мову.
4. Особливості перекладу на українську мову структурної функції французького артикля.
5. Структурна функція присвійних детермінативів французької мови.
6. Частотність вживання посесивів у французькій та українській мовах, еквіваленти їх перекладу.

Тема 3. Категорія часу, способу.

1. Особливості підсистем часів французької та української мов.
2. Переклад дієслівних форм французької мови на українську на основі міжсистемних відношень на рівні словоформи.
3. Синтагматичні засоби перекладу українською мовою дієслівних форм, що виражають значення часової співвіднесеності у французькій мові.
4. Використання трансформацій, часової транспозиції при перекладі часових форм французької мови.
5. Засоби перекладу реальної та ірреальної дії з французької мови на українську.

Тема 4. Категорія виду, стану.

1. Категорія виду французької мови та засоби її перекладу на українську мову.
2. Використання граматичних трансформацій при перекладі значення виду з французької мови на українську та навпаки.
3. Переклад значення виду лексичними та граматичними засобами.

4. Категорія стану в українській та французькій мовах. Переклад категорії стану на лексематичному рівні.
5. Засоби перекладу пасивних конструкцій французької мови на українську.

Тема 5. Граматичні зв'язки. Зв'язок іменника з іменником. Зв'язок дієслова з іменником.

1. Роль засобів граматичного зв'язку у побудові французького речення, структурні типи граматичного зв'язку членів речення.
2. Структурні еквіваленти перекладу іменникових зворотів з прийменником.
3. Еквіваленти перекладу на українську мову граматичних засобів вираження зв'язку дієслова з іменником.
4. Граматичні та структурно-семантичні особливості групи "дієслово-іменник".

Тема 6. Граматичні зв'язки. Зв'язок двох дієслівних центрів.

1. Граматичні особливості перекладу на українську мову форм зв'язку між двома словами, що позначають процеси.
2. Основні та додаткові граматичні засоби вираження процесу та еквіваленти перекладу їх на українську мову.
3. Засоби перекладу складносурядних речень на українську мову.
4. Дієслово "etre" та його функціональні еквіваленти в українській мові.
5. Дієслово "avoir" та його функціональні еквіваленти в українській мові.

Тема 7. Семантика синтаксичних конструкцій.

1. Адекватне відтворення функції порядку слів під час перекладу з французької мови на українську та навпаки.
2. Засоби відтворення семантичної структури французького речення в українській мові.
3. Фактори оптимального добору відповідностей на семантичному рівні при перекладі синтаксичних структур французької мови.
4. Відтворення комунікативної структури речення у перекладі. Адекватний добір засобів тема – рематичного поділу фрази.
5. Еквіваленти перекладу інфінітивних структур з французької мови на українську.

Контрольні запитання

1. Предмет та методи вивчення курсу “Граматичні проблеми перекладу”.
2. Рівнева теорія Е. Бенвеніста. Рівні еквівалентності у перекладі.
3. Лексичні, граматичні та стилістичні трансформації.
4. Прагматичний аспект висловлювання у перекладі.
5. Системна обумовленість граматичних трансформацій у перекладі. Їхні основні види.
6. Категорія роду як фактор організації іменної синтагми. Засоби перекладу категорії роду на українську мову.
7. Особливості перекладу категорії роду, використаної у словотвірних та стилістичних цілях.
8. Категорія детермінації. Засоби перекладу її на українську мову.
9. Структурна функція французького артикля та засоби перекладу його на українську мову.
10. Переклад присвійних детермінативів на українську мову.
11. Засоби перекладу з французької мови на українську локалізації дії у теперішньому, минулому, майбутньому планах.
12. Еквіваленти перекладу на українську мову вираження одночасності відносно момента минулого.
13. Еквіваленти перекладу на українську мову вираження попередності відносно момента майбутнього.
14. Переклад дієслівних форм абсолютних часів на українську мову на рівні словоформи.
15. Переклад українською мовою дієслівних форм, що виражають значення часової співвіднесеності у французькій мові.
16. Інтерпретація теперішнього, минулого на наступного планів засобами контексту при перекладі з французької мови на українську.
17. Переклад відмінностей у сфері функціонування способів у французькій та українській мовах.
18. Засоби перекладу французького кондиціоналу на українську мову.
19. Переклад на українську мову категорії виду як дієслівної характеристики, залежної від контексту.
20. Переклад категорії стану на рівні функціонування лексичних форм.
21. Структурні еквіваленти перекладу прийменникових зворотів з французької мови на українську.
22. Еквіваленти перекладу на українську мову граматичних засобів вираження зв'язку дієслова та іменника.
23. Засоби перекладу на українську мову форм зв'язку між двома словами, що позначають процеси.
24. Засоби перекладу складносурядних та складнопідрядних речень на українську мову.
25. Дієслово “etre” та його функціональні еквіваленти в українській мові.
26. Дієслово “avoir” та його функціональні еквіваленти в українській мові.

27. Засоби перекладу на українську мову базової синтаксичної структури французької мови ("підмет-присудок-додаток").
28. Адекватне відтворення порядку слів французького речення під час перекладу на українську мову.
29. Семантичний рівень інтерпретації українською мовою елементарної синтаксичної структури французького речення.
30. Реалізація синтаксичного підмета у французькій мові та засоби перекладу його на українську мову.
31. Відтворення комунікативної структури речення у перекладі.
32. Еквіваленти перекладу інфінітивних структур з французької мови на українську.

Тематика дипломних робіт.

1. Синтаксичні трансформації при перекладі прози.
2. Засоби передавання граматичного значення в перекладі газетних текстів.
3. Проблема граматичних відповідників в перекладі текстів суспільно-політичного характеру.
4. Вибір граматичного відповідника у перекладі інфінітивних конструкцій французької мови.
5. Еквіваленти перекладу семантико-синтаксичних функцій французького іменника.
6. Засоби передавання стилістико-експресивних функцій французького прикметника в перекладі текстів художньої літератури.
7. Перестановка як засіб граматичної трансформації в перекладі науково-популярних текстів.
8. Заміна членів речення та частин мови як засіб граматичної трансформації в перекладі офіційних документів міжнародного характеру.
9. Додавання та опущення слів як засіб граматичної трансформації в перекладі поетичних творів.
10. Еквіваленти перекладу комунікативно-прагматичних особливостей французького ділового листа.
11. Жанрово-стилістичні особливості перекладу складнопідрядних речень французької мови.
12. Засоби передачі денотативної інформації у перекладі складних синтаксичних структур з французької мови на українську.
13. Граматичні та лексико-стилістичні еквіваленти перекладу на українську мову категорії означеності-неозначеності французької мови.
14. Рід як еквівалент поняття статі при перекладі денотата-істоти.
15. Еквіваленти перекладу категорії роду, використаної у словотвірних та стилістичних цілях.
16. Засоби перекладу категорії детермінації французького субстантива на матеріалі художньої прози ХХ ст.
17. Роль граматичних трансформацій у пошуку еквівалентів перекладу категорії часу.
18. Структурний, семантичний та комунікативний аспекти перекладу французького речення на українську мову.
19. Особливості перекладу суб'єктно-предикатних конструкцій з французької мови на українську (на матеріалі науково-популярних текстів).
20. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу часових форм французького дієслова на українську мову.

Рекомендована література

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М., 1973.
2. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. – М., 1978.
3. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология. – М., 1977.
4. Гак В.Г. Русский язык в сопоставлении с французским. – М., 1978.
5. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – М., 1989.
6. Гак В.Г., Львин В.Ю. Курс перевода (французский язык). – М., 1980.
7. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. – Львів, 1989.
8. Коптілов В.В. Теорія та практика перекладу. – К., 1982.
9. Чередниченко О.І., Коваль Я.Г. Теорія і практика перекладу. Французька мова. – К., 1995.
10. Швейцер А.Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. – М., 1988.
11. Щетинкин В.Е. Пособие по переводу с французского языка на русский. – М., 1986.